

نسخه‌های خطی در کتابخانه ملی ایران

• فتح‌الله کشاورز میرزا محمدی^۱
مدیر کل کتاب‌های خطی و نادر کتابخانه ملی ایران

چکیده

نسخه‌های خطی موجود در کتابخانه ملی حاصل تلاش موثر و بی‌وقفه دانشمندان، علما و نوابغ این مرز و بوم و نمایانگر پیشگامی اندیشمندان کشورمان در تکوین تاریخ علم در جهان و درخشش این نوابغ در اغلب رشته‌های علوم و فنون است. صاحبان آثار در بسیاری موارد، چنان هنرنمایی کرده‌اند که گویی دل در گرو معرفتی عظیم نهاده، احساس و معرفت را توأم روی کاغذ آورده‌اند و امواج مثبت و معنوی آن به‌خوبی در این آثار احساس می‌شود. پژوهش حاضر به‌منظور بررسی چگونگی جمع‌آوری، پردازش، نگهداری و اطلاع‌رسانی نسخه‌های خطی و چاپ سنگی در کتابخانه ملی و سوابق شکل‌گیری آنها در گذشته انجام شده است. برخی از نسخه‌های خطی و نادر معرفی شده و سعی گردیده وظیفه خطیر علاقه‌مندان و مسئولان در حفاظت و نگهداری از این ذخائر و میراث ارزشمند تبیین و یادآوری گردد.

کلید واژه‌ها: نسخه‌های خطی، کتاب‌های چاپ سنگی، اسناد خطی، مجموعه‌سازی، انتخاب منابع، تهیه منابع، حفاظت و نگهداری

هجری به مثابه دریایی عظیم، آثاری بی‌نظیر از علم و تمدن و فرهنگ درخشان ایران اسلامی را در خود جای داده و مسئولیت خطیر حفاظت از این گنجینه‌های فرهنگی را به عهده دارد.

فراهم آوری

بنیان و اساس کتاب‌های خطی و نادر کتابخانه ملی ایران به کتابخانه مدرسه دارالفنون باز می‌گردد که در سال ۱۲۶۸ ه‍.ق در دوره میرزاتقی خان امیر کبیر رسماً افتتاح شد در سال ۱۳۱۶ ه‍.ق با وجود کتابخانه مدرسه دارالفنون، کتابخانه دیگری به نام کتابخانه ملتی در همان محل تأسیس شد. در تاریخ ۱۳۲۴ ه‍.ق دو کتابخانه ادغام گردید و از سال ۱۳۳۸ ه‍.ق به عنوان کتابخانه معارف و از سال ۱۳۱۳ ش. به نام کتابخانه عمومی معارف شناخته شد. کتابخانه عمومی معارف

نسخه‌های خطی کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران بخش عظیمی از ذخایر گران‌بهای فرهنگی این مرز و بوم حاوی آثار و معارف بزرگان ما در موضوعات مختلف همچون طب، ریاضی، فلسفه و عرفان، فقه و اصول، ادبیات، تاریخ، نجوم و هنر به زبان فارسی و عربی است. در میان نسخه‌های نفیس و نادر مجموعه‌ای از نخستین ترجمه‌های فارسی اروپائیان جای گرفته است. تعدادی از نسخه‌های نفیس موجود همانند رسالات ملاصدرا، کتاب وافی، کلیات جامی و شرح اشارات و تنبیهات به خط مؤلف آنها و برخی دیگر به خط استادان و هنرمندان نامی همچون عبدالوهاب نغمه، سیدگلستانه، ارسنجانی، احمد نیریزی، زین‌العابدین اصفهانی، خاندان وصال و عبدالمجید طالقانی است. بخش کتاب‌های خطی و نادر معاونت کتابخانه ملی با دارا بودن هزاران نسخه خطی نفیس از قرن دوم تا دوازدهم

در حال حاضر
فراهم‌آوری نسخه‌های
خطی با ارزش به عنوان
منابع اصلی و معتبر
فرهنگ و تمدن ایران
اسلامی و تاریخ علم در
ایران و جهان از اهمیت
و حساسیت خاصی
برخوردار است

نسخه خطی «تفسیر القرآن» اثر شیخ محمد باقر مجلسی، چاپ شده در سال ۱۳۳۶ شمسی در تهران. این نسخه در کتابخانه ملی ایران نگهداری می‌شود. (تصویر: کتابخانه ملی ایران)

تهیه و جمع‌آوری میکروفیلم، میکروفیش و همچنین لوح فشرده از نسخه‌های کمیاب کتابخانه‌ها و مراکز فرهنگی دیگر همچون مرکز جمعه‌الماجد، کتابخانه بریتانیا، کتابخانه واتیکان و مرکز الفقیه لبنانی ادامه داشته است.

بدیهی است که در حال حاضر فراهم‌آوری نسخه‌های خطی با ارزش به عنوان منابع اصلی و معتبر فرهنگ و تمدن ایران اسلامی و تاریخ علم در ایران و جهان از اهمیت و حساسیت خاصی برخوردار است. به‌ویژه آنکه امروز جلوگیری از خروج این ذخایر نفیس و ارزشمند از کشور به صورت قاچاق اقدامی ضروری و مورد تأکید کلیه علاقه‌مندان به فرهنگ و مسئولان کشور است. تهیه این منابع به دلیل فقدان اطلاعات و فهرست کامل و مشخص از میزان دقیق وجود پراکندگی آنها در سطح داخل و خارج از کشور فعالیت‌های خاص و متفاوت با گردآوری منابع دیگر است. در سال‌های گذشته عده‌ای آگاهانه و عده‌ای دیگر نا آگاهانه و به دلیل بی‌توجهی به ارزش میراث مکتوب و همچنین کم‌توجهی سازمان‌ها و کتابخانه‌های متولی در جمع‌آوری نسخه‌های خطی موجب خروج بسیاری از نسخه‌های خطی نفیس از

در سال ۱۳۱۵ دارای سیصد نسخه خطی بود.

با تأسیس کتابخانه ملی ایران در سال ۱۳۱۶ منابع اولیه این بخش به تعداد ۲۱۱۶ جلد نسخه خطی انتقالی از کتابخانه عمومی معارف، کتابخانه سلطنتی سابق، کتاب‌های اهدایی و خریداری‌شده شکل گرفت. بعدها با خریداری مجموعه‌های خطی از خانواده‌های معروف همچون خاندان وصال شیرازی، خانواده نصیری، راد، بدر و محتشم‌السلطنه اسفندیاری و مساعی مرحوم دکتر مهدی بیانی و دیگران به تدریج رو به فزونی نهاد. به سال ۱۳۳۶ تعداد ۴۱۵۷ نسخه خطی و ۷۵ نسخه عکسی و به سال ۱۳۵۶ تعداد ۵۳۰۰ جلد نسخه اصل و عکسی در مخزن کتابخانه ملی جمع‌آوری گردید. پس از پیروزی انقلاب اسلامی کتابخانه پهلوی سابق به این مجموعه افزوده شده و با ادغام سازمان مدارک فرهنگی در کتابخانه ملی، حدود ۹۵۰ نسخه خطی آن سازمان نیز به این کتابخانه منتقل گردید. همچنین مجموعه‌های نفیسی مانند کتابخانه خاندان شیخ جعفر شوشتری مشتمل بر ۵۳۷ نسخه خطی و کتابخانه خاندان ملا محسن قزوینی مشتمل بر ۱۱۲ نسخه خطی و ۸۲ نسخه چاپ سنگی، مجموعه نسخه‌های خطی سید جلال‌الدین همایی شیرازی، منوچهر تقفی، سید علی میرمعزی، پیروز مریخی، نصرت‌الله خازنی، دکتر امیرعباس جلالی خراسانی، سید عبدالله انوار، غلامرضا رشیدیاسمی، حاج مهدی سراج‌انصاری، دکتر سید منوچهر طباطبائی‌راد و ده‌ها شخصیت فرهنگی دیگر به کتابخانه ملی اهدا گردید.

علاوه بر نسخه‌های خطی مقدار معتابیهی نسخه به صورت عکسی نیز در مخزن کتابخانه ملی گردآوری شده است. این نسخه‌های ثانویه، تصویر کتاب‌های خطی نایابی است که در کتابخانه‌های خارج از کشور بوده و با هدف جمع‌آوری و نگهداری آثار علمی، ادبی و تاریخی نیاکان ما تصویر برداری شده و در کتابخانه عمومی معارف جمع‌آوری گردیده است. علامه محمد قزوینی که در پاریس اقامت داشت، عکس نسخه‌های نادر و نفیسی را که درباره تاریخ، ادبیات، جغرافیا و طب ایران بود، تهیه و به کتابخانه عمومی معارف ارسال داشت. دکتر بهمن کریمی نیز نسخه‌هایی از کتابخانه‌های استانبول را عکس‌برداری و ارسال نمود و حدود بیست و چند کتاب نفیس هم توسط مجتبی مینوی عکس‌برداری و به این کتابخانه تحویل گردید. تعدادی نیز توسط وزارت فرهنگ خریداری شد. به این ترتیب حدود ۳۰۰ نسخه عکسی در مخزن گردآوری شد و این روند به صورت

کتابخانه ملی ایران
در سال‌های اخیر با
به‌کارگیری کلیه امکانات
تلاش نموده است تا ضمن
جبران کم‌توجهی‌های
گذشته، گام‌های بلندی
در زمینه گردآوری
نسخه‌های خطی با ارزش
بردارد

و ۴۰۸ قطعه مرقعات خریداری شد. در سال ۱۳۸۶ تعداد ۱۹۰۴ جلد کتاب خطی، ۲۳۳۵ جلد کتاب چاپ سنگی و ۲۸۲ قطعه مرقعات و در سال ۱۳۸۷ (تا پایان آبان ماه) تعداد ۹۳۴ جلد کتاب خطی، ۷۹۳ جلد کتاب چاپ سنگی و ۶۸۴ قطعه مرقعات خریداری شده است و اکنون مجموعاً تعداد ۲۶۰۰۰ جلد کتاب خطی و ۲۸۰۰۰ جلد کتاب چاپ سنگی و ۱/۱۰۱/۰۰۰ برگ اسناد خطی و مرقعات در مخزن کتابخانه ملی گردآوری شده است.

سازماندهی

در سال‌های ۱۳۱۳ و ۱۳۱۴ قبل از آنکه کتابخانه ملی بدین نام خوانده شود، نسخه‌های خطی کتابخانه که در آن زمان حدود ۳۰۰ جلد بود فهرستی در دو مجلد با عنوان فهرست کتب خطی کتابخانه عمومی معارف براساس الفبای نام کتاب‌ها توسط مرحوم عبدالعزیز جواهر کلام تهیه و تدوین شده بود. در این فهرست تعداد ۳۴۸ نسخه خطی و در ذیل آن ۴۶ نسخه عکسی فهرست و معرفی شده است. بعد از آن مرحوم دکتر بیانی برای سازماندهی نسخه‌های خطی کوشش‌هایی به عمل آورده و فهرست تعدادی از آنها را فراهم نموده است. سپس کمیسیونی متشکل از آقایان ایرج افشار، مجتبی مینوی،

کشور توسط دلالان منطقه‌ای و بین‌المللی شده‌اند که اکنون باید با صرف هزینه‌های هنگفت اگر امکانات فراهم گردد، بخش‌هایی از این ذخایر فرهنگی به کشور بازگردد.

کتابخانه ملی ایران در سال‌های اخیر با به‌کارگیری کلیه امکانات تلاش نموده است تا ضمن جبران کم‌توجهی‌های گذشته، گام‌های بلندی در زمینه گردآوری نسخه‌های خطی با ارزش بردارد به طوری که از سال ۱۳۸۴ تا کنون موفق شده است تعداد ۷۶۱۳ جلد کتاب خطی با ارزش و ۱۰۵۵۹ جلد کتاب چاپ سنگی، تعداد ۱۴۲۳ قطعه مرقع و ۱۳۱۷ برگ سند خریداری نماید.

برای ارزیابی و کارشناسی نسخه‌های خطی کمیته‌ای متشکل از کارشناسان مجرب از داخل و خارج از کتابخانه ملی ایران تعیین گردیده و نسخه‌های ارائه‌شده از نظر ارزش علمی، اصالت، قدمت، ارزش و سبک هنری، نسخه‌شناسی، کتاب‌شناسی و خط مؤلف و ... مورد بررسی و کارشناسی قرار می‌گیرد. همان‌گونه که ذکر شد از سال ۱۳۸۴ در روند فراهم‌آوری کتاب‌های خطی تحرک قابل توجهی ایجاد شد. این فعالیت در سال ۱۳۸۵ با جدیت و تلاش بیشتری دنبال گردید و با توجه به تخصیص اعتبار مناسب در این سال تعداد ۳۷۹۱ جلد نسخه خطی، ۴۶۸۹ جلد کتاب چاپ سنگی

شرح زیر برگزار نموده است:

- ۱- کارگاه آموزشی تخصصی نقش انجامه در فهرست‌نویسی نسخه‌های خطی _ استاد دوره جناب آقای دکتر عارف نوشاهی از کشور پاکستان _ در تاریخ ۱۳۸۷/۵/۱۴؛
- ۲- کارگاه آموزشی تخصصی فهرست‌نویسی نسخه‌های مجهول، استاد دوره جناب آقای احمد منزوی، در تاریخ ۱۳۸۷/۰۵/۱۵؛
- ۳- کارگاه آموزشی تخصصی فهرست‌نویسی تذکره‌ها و دیوانها _ استاد دوره _ جناب آقای پرفسور عثمان کریم‌اف از کشور تاجیکستان، در تاریخ ۱۳۸۷/۰۵/۱۵؛
- ۴- کارگاه آموزشی تخصصی انواع کاغذ و نقش وراقان در تاریخ نسخه‌پردازی، استاد دوره جناب آقای دکتر حبیب‌الله عظیمی _ در تاریخ ۱۳۸۷/۰۵/۱۵؛
- ۵- کارگاه آموزشی تخصصی فهرست‌نویسی مجموعه‌ها و جنگها، استاد دوره جناب آقای سید عبدالله انوار، در تاریخ ۱۳۸۷/۰۸/۲۳؛
- ۶- کارگاه آموزشی تخصصی نسخه‌شناسی نسخه‌های خطی فارسی در اروپا (هلند) استاد، دوره جناب آقای پرفسور ویتکام، استاد نسخه‌شناسی دانشگاه لیدن _ در تاریخ ۱۳۸۷/۰۹/۰۶؛

برگزیده‌های نسخه‌های خطی

کیفیت و کمیت کتاب‌های خطی موجود که حاصل عمر و تلاش دانشمندان، علماء، نوابغ و هنرمندان این مرز و بوم است، نمایانگر پیشگامی و درخشش دانشمندان کشورمان در اغلب رشته‌های علمی در دوره‌های تاریخی گذشته به‌ویژه از صدر اسلام تا دوره معاصر است. نمونه‌هایی از نسخه‌های نفیس و نایب موجود کتابخانه ملی:

- ۱- کتاب **الخلاص**، ابو عبدالله حسین بن ابراهیم مشهور به ادیب نطنزی، متوفی ۴۷۷ق، زمان تحریر ۴۷۵ق، نسخه شماره ۱۱۴۳ع
- ۲- **ذخیره خوارزمشاهی**، تألیف اسماعیل بن حسن جرجانی در سال ۵۰۴ق، در علم طب، تاریخ تحریر کتاب‌های یکم تا چهارم و ششم ۶۷۶ق. و کتاب پنجم سال ۱۲۳۰ق، مذهب و مصور به خط نسخ، رقم علی قلی این شهسواری گروسی و حسین بن ذکریا، شماره نسخه ۱۸۹۰ف
- ۳- **احیاء علوم الدین**، امام محمد غزالی، متوفی ۵۰۵ق، زمان تحریر ۵۹۷ق، نسخه شماره ۴۵۴ع
- ۴- **مجموعه رسالات فلسفی و اشعار فارسی و عربی**، رقم

عباس زریاب‌خویی، محمدتقی دانش‌پژوه و سید عبدالله انوار، نمونه کاربرگه‌ای شامل مشخصات کتابشناسی و نسخه‌شناسی تنظیم نمودند که تا سال ۱۳۴۷ بر مبنای همین کاربرگه نسخه‌های خطی فهرست‌نویسی گردید. استادسید عبدالله انوار براساس همان کاربرگه فهرست کردن نسخه‌های خطی را ادامه داد و از سال ۱۳۴۳ تا ۱۳۵۸ تعداد ۱۰مجله فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه ملی را به چاپ رساندند. در این فهرست تعداد ۳۰۸۲ نسخه فارسی در مجلدات ۱ تا ۶ و تعداد ۱۹۷۵ نسخه عربی در مجلدات ۷ تا ۱۰ معرفی شده است. سپس بالغ بر ۲۷۰۰ نسخه خطی عربی در مجلدات ۱۱ تا ۱۹ فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه ملی از سال ۱۳۷۲ تا ۱۳۸۱ توسط آقایان دکتر حبیب‌الله عظیمی و دکتر علینقی منزوی و خانم‌ها دکتر امیره ضمیری و زهره معیری و مجلد ۲۱ و ۲۲ شامل ادعیه و قرآن‌ها توسط دکتر رضاخانی پور معرفی شده است. از فروردین ۱۳۸۶ کار ذخیره و بازیابی مکانیزه اطلاعات کتاب‌های خطی و نادر از طریق سیستم جامع کتابخانه ملی به نام برنامه رسا، سیستم بومی‌شده استاندارد یونی مارک و با کار برگه‌های جدید صورت می‌گیرد و مجموعاً نزدیک به ۱۳۰۰۰ نسخه خطی موجود در مخزن فهرست‌نویسی شده و اطلاعات آن در برنامه مکانیزه وارد گردیده است. علاوه بر آن برای تسریع در روند اطلاع‌رسانی منابع خطی از مرداد ماه ۱۳۸۶ کلیه نسخه‌های خطی خریداری‌شده و اهدایی بلافاصله پس از دریافت و هم‌زمان با مرحله ثبت در دفاتر مخصوص، فهرست‌نویسی مختصر شده و اطلاعات آن در سیستم جامع مکانیزه کتابخانه ملی وارد می‌گردد. بنابراین اطلاعات کلیه نسخه‌های فراهم‌آوری شده بلافاصله پس از ورود به کتابخانه ملی و از طریق برنامه رسا در کتابخانه و یا از طریق سایت سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران <http://nlai.ir> در بخش اوپک^۲ قابل جستجو و در دسترس قرار می‌گیرد بخش سازماندهی کتاب‌های خطی و نادر به منظور ایجاد هماهنگی و تبادل تجربیات و اطلاعات در زمینه فراهم‌آوری، سازماندهی، حفاظت و اطلاع‌رسانی نسخه‌های خطی و نادر، از سال ۱۳۸۶ مبادرت به برگزاری نشست‌های تخصصی با مسئولان و کارشناسان بخش کتاب‌های خطی و نادر کتابخانه‌های بزرگ کشور نموده است. این واحد همچنین برای ارتقاء دانش تخصصی کارشناسان نسخه‌های خطی کتابخانه‌های مورد اشاره در حوزه فهرست‌نویسی در سال ۱۳۸۷ چند کارگاه تخصصی آموزشی را با حضور استادان برجسته این حوزه به

کیفیت و کمیت کتاب‌های خطی موجود که حاصل عمر و تلاش دانشمندان، علماء، نوابغ و هنرمندان این مرز و بوم است، نمایانگر پیشگامی و درخشش دانشمندان کشورمان در اغلب رشته‌های علمی در دوره‌های تاریخی گذشته به‌ویژه از صدر اسلام تا دوره معاصر است

صدرالدین شیرازی - ملاصدرا، تاریخ کتابت ۱۰۰۴ ق. نسخه شماره ۱۹۱۶۴

۵- مجموعه رسائل از ابوعلی سینا، ابوبرکات بغدادی، بابا افضل کاشی و چند رساله از شهاب‌الدین سهروردی، زمان تحریر ۶۵۹ ق.، نسخه شماره ۲۴۱۲/ف

۶- شرح اشارات و التنبیها، خواجه نصیرالدین طوسی، متوفی ۶۷۲ ق.، به خط مؤلف، زمان تحریر قرن هفتم، نسخه شماره ۱۱۵۳/ع

۷- شرح فصوص الحکم، محیی‌الدین ابن عربی، متوفی ۶۳۸ ق.، به خط و شرح شیخ بهایی، زمان تحریر نیمه اول قرن ۱۱، نسخه شماره ۲۷۱۰/ع

۸- کلیات جامی، عبدالرحمن جامی، متوفی ۸۹۸ ق.، به خط مؤلف، تالیف سال ۸۷۷ ق.، نسخه شماره ۱۳۳۵/ف

۹- جامع التواریخ حسنی، حسن بن شهاب، منجم قرن ۹ ق.، تالیف به سال ۸۵۷ ق.، زمان تحریر ۸۸۰ ق.، نسخه شماره ۱۳۳۰/ف

۱۰- کلیات سعدی، شیخ مصلح‌الدین سعدی، متوفی ۶۹۱ ق.، زمان تحریر ۷۸۴ ق.، نسخه شماره ۲۴۹۳/ف

۱۱- التذکره النصیره، خواجه نصیرالدین طوسی، متوفی ۶۷۲ ق.، زمان تحریر ۷۰۰ ق.، نسخه شماره ۱۹۲۰/ع

۱۲- ترجمه تاریخ طبری، مترجم ابو عبدالله صالح بن محمد بن علی بن عبد الجلیل الحسینی، زمان تحریر دوره صفویه، قرن دوازدهم هجری، شماره نسخه ۱۷۸۵۲/ف

۱۳- دیوان ابله بغدادی، محمد بن بختیار معروف به ابله بغدادی، متوفی ۵۷۹ یا ۵۸۰ ق.، زمان تحریر ۵۹۹ ق.، نسخه شماره ۳۸۷/ع

۱۴- ده عنوان کتاب خطی از تألیفات ملا محسن قزوینی، به خط مؤلف ممههور به مهر ایشان

۱۵- کلیات اشعار صائب تبریزی به شیوه نستعلیق، مذهب با حواشی، منسوب به قلم شاعر از اواسط دوره صفویه، نسخه شماره ۱۹۸۸۰

۱۶- صور الکواکب، اثر ابوالحسن عبدالرحمن بن عمر صوفی رازی (۳۷۶-۲۹۱)، به خط نسخ عربی، شامل طرح صورت‌های فلکی و جدول‌های موقعیت و قدر ستارگان در آسمان، استنساخ دوره تیموری سال ۸۷۱ ه.، نسخه شماره ۱۶۲۶۹/ع

برگزیده‌های کتاب‌های چاپ سنگی

مجموعه کتاب‌های چاپ سنگی به دلیل انحصار، قدمت،

نوع چاپ و نفاست علمی و هنری و ضرورت نگهداری در شرایط مناسب از سال ۱۳۷۴ از مخزن کتاب‌های چاپی جدا و در مخزن مستقلی قرار گرفت. بخش مخزن کتاب‌های چاپ سنگی از همان ابتدا با شناسایی کتاب‌ها، ثبت، آماده‌سازی و فهرست‌نویسی فعالیت خود را آغاز کرد و با بهره‌گیری از تجهیزات رایانه‌ای و ایجاد بانک اطلاعات کتاب‌های چاپ سنگی و تهیه میکروفیلم و اسکن از کتاب‌ها این روند را ادامه داد. در شمار کتاب‌های چاپ سنگی که به زبان‌های فارسی، عربی و اردو، است نسخه‌های ارزشمندی مشهود است که از آن میان می‌توان به برخی از نخستین مطبوعات چاپ سنگی در ایران (تبریز و تهران) به شرح زیر اشاره کرد:

- ۱- زاد المعاد، علامه مجلسی، کتابت محمد حسین تبریزی، مطبوع به سال ۱۲۵۱ ق.، شماره ۸۶۳۱
- ۲- رساله جهادیه، میرزا بزرگ قائم مقام، متضمن آرای رهبران مسلمان در خصوص مقابله با قوای اشغالگر روسیه، نخستین کتاب چاپ سربی در تبریز، تاریخ ۱۲۳۲ ق.، شماره کتاب ۲۶۳۱۲
- ۳- المعجم فی آثار ملوک العجم، فضل‌الله قزوینی، مطبوع به سال ۱۲۵۹ ق.، شماره کتاب ۸۹۷۵
- ۴- خمسه نظامی، کتابت علی اصغر تفرشی، صنعت محمد

نسخه‌های خطی پس از ثبت در دفاتر مخصوص و بعد از فهرست‌نویسی و ورود اطلاعات به برنامه جامع با شرایطی خاص در دسترس پژوهشگران و گروه‌های مشخص قرار می‌گیرد

رضا به سال ۱۲۶۴ق. شماره کتاب ۵۸۵۰

۵- **النخبه**. محمد ابراهیم کرباسی، کتابت احمد خوانساری، مطبوع به سال ۱۲۵۴ق.، شماره کتاب ۷۰۴۴
 ۶- **لیلی و مجنون**، مکتبی شیرازی، نخستین کتاب مصور چاپ سنگی در ایران، کتابت سید یوسف میلانی، مطبوع به سال ۱۲۵۹ق.، شماره کتاب ۸۰۹۲

زبان‌های فارسی، عربی و انگلیسی است. کتاب‌های این تالار مجموعه‌ای ارزنده برای استادان، فهرست‌نگاران، دانشجویان و پژوهشگران در حوزه نسخه‌های خطی و علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی است.

شرایط استفاده از منابع

نسخه‌های خطی پس از ثبت در دفاتر مخصوص و بعد از فهرست‌نویسی و ورود اطلاعات به برنامه جامع با شرایطی خاص در دسترس پژوهشگران و گروه‌های مشخص به شرح زیر قرار می‌گیرد:

- ۱- اعضاء هیئت علمی دانشگاه‌ها و مدرسین حوزه‌های علمیه
- ۲- دانشجویان دوره‌های کارشناسی ارشد و دکتری دانشگاه‌ها و طلاب حوزه‌های علمیه
- ۳- پژوهشگران خارجی با ارائه معرفی‌نامه رسمی از محل اشتغال یا تحصیل یا تقاضای سفارتخانه‌ها یا دفاتر فرهنگی کشورهای متبوع
- ۴- استفاده سایر افراد با ارائه معرفی‌نامه از محل اشتغال یا تحصیل و تکمیل فرم تقاضا و موافقت کارشناس اطلاع‌رسانی میسر خواهد بود.

شیوه استفاده از منابع

- ۱- در اختیار گذاشتن لوح فشرده، نسخه چاپی، میکروفیلم یا عکس از تمام یا بخش‌هایی از نسخه‌های خطی منوط به تنظیم فرم تقاضا و ذکر نوع تحقیق و پرداخت هزینه‌های اعلام شده است. درخصوص تصویر نسخه‌های خطی نفیس و کمیاب، موافقت و تأیید مدیر بخش و کارشناس اطلاع‌رسانی نیز ضروری است.
- ۲- اصل نسخه خطی در اختیار محقق قرار نمی‌گیرد. در موارد خاصی که نیاز محقق به رویت بخش‌هایی از اصل نسخه محرز باشد، پس از تأیید و موافقت مدیر بخش منحصراً در سالن مطالعه و با نظارت کارشناس اطلاع‌رسانی اصل نسخه برای زمان محدودی در اختیار متقاضی قرار می‌گیرد.
- ۳- انتشار، چاپ عکسی و نشر رایانه‌ای نسخه‌های خطی و نفیس منوط به موافقت شورای نظارت بر انتشار نسخه‌های خطی و انعقاد قرار داد خاص است.

پی‌نوشت‌ها:

1.keshavarz1338@yahoo.com
 2.OPAC

برگزیده‌های مرقعات، اسناد خطی و تابلوها

مجموعه مرقعات و قطعات خوشنویسی هنرمندان و استادان برجسته همانند درویش عبدالمجید طالقانی، سیدگلستانه، عماد الکتاب، استاد امیرخانی و تابلوهای نقاشی و مینیاتور اثر حسین بهزاد، مجید مهرگان و دیگران نیز جزء نفیس مخزن منابع خطی است.

علاوه بر آن در این بخش مجموعه‌ای از اسناد خطی و تاریخی نگهداری می‌شود که بخشی از آنها اصل و برخی به شکل سواد است. از نمونه‌های این مجموعه ارزشمند دست‌نوشته‌های شهید مدرس در دوران تبعید و حبس در سال‌های ۱۳۰۷ تا ۱۳۱۶ قابل توجه است.

- این دست‌نوشته‌ها مشتمل بر موارد زیر است:
- ۱- یک دفتر مشتمل بر ۷۶ صفحه، در این دفتر یادداشت روزانه و ذکر وقایع تاریخی و شرح سختی‌های دوران حبس نگاشته شده است.
 - ۲- دفتر دیگر در ۲۴ صفحه، مشتمل بر شرح جزئیات اعمال عبادی آن مرحوم در تبعید است.
 - ۳- کتابچه‌ای تقریباً حجیم بالغ بر ۳۰۰ صفحه و مرتب‌شده در ۳ دفتر. این کتابچه حاوی مجموعه درس‌های مرحوم مدرس به یکی از مأموران اهل فضل دوران حبس خود در چهار محور خودشناسی، انسان‌شناسی، هستی‌شناسی و خداشناسی است
 - ۴- دو دفتر بالغ بر ۲۰۰ صفحه که پانویس بخش‌هایی از کتابچه قبلی است. این پانویس تحت نظارت شهید مدرس و توسط یکی از مأموران محافظ دوران حبس ایشان نگاشته شده است.

اطلاع‌رسانی: تالار خوارزمی

این تالار مجموعه‌ای مشتمل بر مراجع عمومی، دایرةالمعارف‌ها، واژه‌نامه‌ها، تراجم، تذکره‌ها، کتاب‌های اعلام، کتاب‌شناسی‌ها، چکیده‌نامه‌ها، فهرست‌ها و فهرستگان‌های کتاب‌های خطی، چاپ سنگی و منابع عکسی از کتابخانه‌های ایران، هند و برخی کشورهای دیگر به

اصل نسخه خطی در اختیار محقق قرار نمی‌گیرد. در موارد خاصی که نیاز محقق به رویت بخش‌هایی از اصل نسخه محرز باشد، پس از تأیید و موافقت مدیر بخش منحصراً در سالن مطالعه و با نظارت کارشناس اطلاع‌رسانی اصل نسخه برای زمان محدودی در اختیار متقاضی قرار می‌گیرد